

Kohtuasi C-459/20**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

15. september 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's Utrecht (Haagi esimese astme kohus, Utrechti kohtumaja, Madalmaad)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

10. september 2020

Kaebaja:

X

Vastustaja:

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Põhikohtuasja ese

Põhikohtuasja ese on otsus, millega jäeti rahuldamata elamisloa taotlus, mille kaebaja oli esitanud pärast Madalmaade kodanikust abikaasaga sõlmitud abielu lahutamist. Abielust pärineb ühine laps, kellel on Madalmaade kodakondsus, kuid kes on kasvanud Tais ega ole kunagi elanud Madalmaades. Küsimus on selles, kas kaebajal võib lapse Madalmaade kodakondsusest tulenevalt olla Madalmaades elamise õigus, kuna ema asjaomase elamisõiguse puudumise korral jääks laps ilma võimalusest kasutada liidu kodaniku staatusega seotud õigusi.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kas ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et viidatud säte ei luba jätta rahuldamata kolmanda riigi kodaniku esitatud elamisloa taotlust, kui kolmanda riigi kodanikul on ülalpeetav alaealine laps, kellel on liidu liikmesriigi kodakondsus, kuid kes ei ole liidu territooriumil kunagi elanud, kuna elamisloa taotluse rahuldamata jätmise

tagajärjel ei saaks laps kasutada liidu kodaniku staatusest tulenevat õigust liidus elada.

Eelotsuse küsimused

1.

Kas ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et viidatud säte ei luba liikmesriigil keelduda andmast kolmanda riigi kodanikule, kellel on ülalpeetav alaealine laps, kes on vanemast tegelikult sõltuv, õigust elada liikmesriigis, mille kodakondsus sellel alaealisel liidu kodanikul on, kui see alaealine liidu kodanik viibib nii väljaspool kõnealuse liikmesriigi territooriumi kui ka väljaspool liidu territooriumi ja/või ei ole liidu territooriumil kunagi viibinud, mistõttu tegelikult takistatakse alaealisel liidu kodanikul liidu territooriumile siseneda?

2.

a) Kas (alaealised) liidu kodanikud peavad esitama väiteid või tõendeid oma huvi kohta kasutada neile liidu kodakondsusest tulenevaid õigusi?

b) Kas sellega seoses võib olla oluline, et alaealised liidu kodanikud ei saa oma õigustele üldjuhul iseseisvalt tugineda ega tohi oma elukohta ise valida, vaid on sõltuvad oma vanema(te)st, mille tagajärjel võidakse liidu kodaniku staatusest tulenevaid õigusi teostada alaealise liidu kodaniku nimel, kusjuures see võib olla vastuolus alaealise muude huvidega näiteks kohtuotsuse Chavez-Vilchez tähenduses?

c) Kas seejuures on tegemist absoluutsete õigustega, mis tähendab, et nende kasutamiseks ei või luua takistusi või et liikmesriigil, mille kodakondsus (alaealisel) liidu kodanikul on, on koguni positiivne kohustus võimaldada nende õiguste kasutamist?

3.

a) Kas esimeses küsimuses märgitud sõltuvussuhte olemasolu hindamisel on määrav tähtsus sellel, kas kolmanda riigi kodanikust vanem on alaealise liidu kodaniku eest iga päev hoolitsenud ajal, mis eelnes taotluse esitamisele või elamisõiguse andmisest keeldumise otsusele või (liikmesriigi) kohtu otsusele keeldumist puudutavas menetluses, ja sellel, kas seni on alaealise eest hoolitsenud ja/või saavad (jätkuvalt) hoolitseda teised isikud?

b) Kas sellega seoses saab alaealiselt liidu kodanikult nõuda, et selleks et ta saaks tegelikult kasutada liidu kodaniku staatusest tulenevaid õigusi, asuks ta liidu territooriumil elama teise vanema juurde, kes on liidu kodanik, kuid kellel ei pruugi alaealise suhtes enam olla isikuhooldusõigust?

c) Juhul kui see on nii, siis kas seejuures on vahet, kas kõnealune vanem teostab või on teostanud alaealise suhtes isikuhooldusõigust ja/või hoolitseb või on hoolitsenud alaealise eest õiguslikust, rahalisest ja/või emotsionaalsest aspektist ja kas ta on valmis hoolitsuskohustust üle võtma ja/või alaealise eest hoolitsema?

d) Kui peaks selguma, et kolmanda riigi kodanikust vanemal on alaealise liidu kodaniku suhtes ainuhooldusõigus, siis kas see tähendab, et õiguslikust, rahalisest ja/või emotsionaalsest aspektist hoolitsemise küsimusele tuleb omistada väiksem kaal?

Viidatud Euroopa Liidu õigusnormid

ELTL artikkel 20

Viidatud riigisisised õigusnormid

puuduvad

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõtte

- 1 Kaebaja on Tai kodanik, kes oli abielus Madalmaade kodanikuga. Abielu ajal sai ta lapse, kellel on küll Madalmaade kodakondsus, kuid kes sündis Tais. Kaebaja pöördus pärast sünnitust tagasi Madalmaadesse, kuid tema last kasvatas Tais tema ema ja laps ei ole kunagi viibinud Madalmaades.
- 2 Pärast abielu lahutamist jäi kaebaja 2017. aastal Madalmaades elamise õigusest ilma. 6. mail 2019 teatas vastustaja kaebajale tema väljasaatmisest Bangkokki. 7. mail 2019 esitas kaebaja taotluse väljastada elamisluba elama asumiseks [B] juurde. Taotlus jäeti 8. mai 2019. aasta otsusega rahuldamata, misjärel määrati kaebaja väljasaatmine. Kaebaja vaide jättis vastustaja 2. juuli 2019. aasta otsusega rahuldamata. Selle peale esitas kaebaja kaebuse Rechtbank Den Haagile (Haagi esimese astme kohus).
- 3 Esmalt oli mõlemal vanemal lapse suhtes seadusjärgselt ühine hooldusõigus. 5. veebruaril 2020 määras Surini kohus (Tai) kaebajale ainuhooldusõiguse. Kuna Rechtbank Den Haagil (Haagi esimese astme kohus) ei ole selle kohtuotsuse tõendatud ärakirja, ei ole siiski selge, kas kaebaja on ainuhooldusõigusega vanem.

Põhikohtuasja poolte peamised väited

- 4 Kaebaja hinnangul on tal Madalmaades elamise õigus, kuna tema laps on Madalmaade kodanik ja lapse staatus liidu kodanikuna annab talle õiguse Madalmaades elada. Kaebaja märgib, et tal on lapse suhtes isikuhooldusõigus, et tal on alati olnud lapsega emotsionaalne side ja et ta on alati kandnud lapse eest

hoolt õiguslikust ja rahalisest aspektist. Madalmaades elades oli ta lapsega ühenduses digitaalsete vahendite abil, samal ajal kui Tais hoolitses lapse eest tema ema. Taisse tagasipöördumisest saadik hoolitseb ta lapse eest ise. Tervislikel põhjustel ei saa tema ema seda enam teha. Isaga kohtus laps varasemal ajal mitte sagedamini kui kord aastas. Kuna laps ei valda hollandi ega inglise keelt, ei saanud ta isaga suhelda. Alates 2017. aastast ei ole laps isaga enam kohtunud. Seetõttu sõltub laps täielikult kaebajast. Kui kaebajale elamisõigust ei anta, võetakse seega ka lapselt võimalus kasutada liidu kodaniku staatusest tulenevaid õigusi.

- 5 Vastustaja väidab, et kriteeriumid, mida Euroopa Liidu Kohus (edaspidi „Euroopa Kohus“) nimetas otsuses Chavez-Vilchez jt¹, et hinnata küsimust, kas juhul, kui laps on sunnitud liidu territooriumilt lahkuma, takistatakse tal kasutada liidu kodaniku staatusest tulenevaid õigusi (vt allpool punkt 9), ei ole käesolevas asjas kohaldatavad. Nimelt ei too kaebaja esitatud elamisõiguse taotluse rahuldamata jätmine kaasa seda, et laps on sunnitud liidu territooriumilt lahkuma, kuna laps on ju oma sünnist saadik elanud Tais. Peale selle ei ole vastustaja hinnangul selge, kas laps on oma emast (kellest ta on pea kogu oma elu lahus olnud) sedavõrd sõltuv, et selle tõttu, et ema on sunnitud elama väljaspool liidu territooriumi, on ka laps sunnitud elama väljaspool liidu territooriumi. Lisaks ei ole selge, milline on lapse suhe Madalmaades elava isaga. Pealegi ei ole tõendatud, et kaebajale Madalmaades elamise õiguse andmine on lapse huvides.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 6 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et käesolevas kohtuasjas on oluline eelkõige see, kas Euroopa Kohtu otsused Ruiz Zambrano², Dereci³, O. jt⁴ ning Chavez-Vilchez jt on kohaldatavad ka siis, kui alaealine laps, kes on liidu kodanik, viibib väljaspool liidu territooriumi või ei ole kunagi viibinud liidu territooriumil.
- 7 Kohtuotsuse Dereci põhjal teeb eelotsusetaotluse esitanud kohus järelduse, et liidu liikmesriigi kodanikud võivad selle liikmesriigi vastu tugineda liidu õigusele, sealhulgas ELTL artiklile 20. Kohtuotsuses Ruiz Zambrano on Euroopa Kohus viidatud artikli kohta märkinud, et „et sellega on vastuolus, kui liikmesriik [...] keeldub andmast kolmanda riigi kodanikule, kelle ülalpidamisel on tema alaealised lapsed, kes on liidu kodanikud, elamisõigust liikmesriigis, kus on laste elukoht ja mille kodanikud nad on, [...] kui niisugu[ne] otsu[s] jäta[ks] kõnesolevad lapsed ilma reaalsest võimalusest kasutada põhilisi liidu kodaniku

¹ Euroopa Kohtu 10. mai 2017. aasta otsus Chavez-Vilchez jt (C-133/15, EU:C:2017:354).

² Euroopa Kohtu 8. märtsi 2011. aasta otsus Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124).

³ Euroopa Kohtu 15. novembri 2011. aasta otsus Dereci jt (C-256/11, EU:C:2011:734).

⁴ Euroopa Kohtu 6. detsembri 2012. aasta otsus O. jt (C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776).

staatusega seotud õigusi“. Seejuures on oluline, kas niisuguse otsuse tagajärjel oleksid lapsed sunnitud liidu territooriumilt lahkuma.

- 8 Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (välismaalastega seotud asjades Madalmaade kõrgeima halduskohtuna tegutseva riiginõukogu halduskohtuasjade osakond, edaspidi „ABRvS“) otsustas 2012. aastal⁵, et kohtuotsused Ruiz Zambrano ja Dereci võivad olla asjakohased ka juhul, kui laps kui alaealine liidu kodanik viibib väljaspool liidu territooriumi. Viidatud kohtuotsuses oli tegemist kahe lapsega, kellest üks oli sündinud Madalmaades ja seal algselt ka elanud, kuid teine ei olnud Madalmaades kunagi viibinud. Selles kohtuasjas oli siiski selge, et kolmanda riigi kodanik oli alaealise liidu kodaniku ainuke vanem, kuna teine vanem oli surnud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus teeb kohtuotsuse O. jt põhjal järelduse, et ka käesolevas kohtuasjas on oluline, kas kaebajal on lapse suhtes ainuhooldusõigus. Just tõsiasi, et laps on sõltuv kolmanda riigi kodanikust, viib nimelt selleni, et laps ei saa kasutada liidu kodaniku staatusest tulenevaid õigusi.
- 9 Peale selle töötas Euroopa Kohus otsuses Chavez-Vilchez jt välja kriteeriumid, et hinnata küsimust, kas alaealise liidu kodaniku ja kolmanda riigi kodaniku vahel on tegelik sõltuvussuhe, mille tõttu oleks laps selle vanema väljasaatmise korral sunnitud liidu territooriumilt lahkuma. Sellisel hindamisel „tuleb võtta [...] arvesse kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid, eelkõige lapse vanust, tema füüsilist ja emotsionaalset arengut, tema emotsionaalse suhte tugevust nii liidu kodanikust kui ka kolmanda riigi kodanikust vanemaga, ning viimati nimetatud vanemast lahutamise tõttu lapse heaolule tekkida võivat ohtu“.
- 10 ABRvS viidatud otsuses on küll märgitud, et liidu kodakondsust käsitlev Euroopa Kohtu praktika on kohaldatav ka siis, kui alaealine liidu kodanik viibib väljaspool liidu territooriumi, kuid küsimust, kas see tõesti nii on, ei ole Euroopa Kohtule kunagi esitatud. Igal juhul ei saa asjaomane kolmanda riigi kodanikust vanem juhul, kui viidatud kohtupraktika ei ole Madalmaades kohaldatav, tugineda tuletatud elamisõigusele inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 8 alusel. Viidatud artikkel annab vaid õiguse asuda elama vähemalt 21aastase pereliikme juurde. Seda tingimust ei saa alaealine liidu kodanik *per definitionem* täita.
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et viidatud kohtupraktika kohaselt põhinevad liidu kodaniku õigused vahetult liidu kodakondsusel. See tähendab, et liidu kodanik ei pea tõendama oma huvi kasutada liidu õigusest tulenevaid õigusi. Alaealised ei saa neid õigusi siiski kasutada iseseisvalt. Nad ei saa oma elukohta ise määrata, vaid sõltuvad oma vanematest. See võib kaasa tuua olukorra, kus õigusi, mis alaealisel on liidu kodaniku staatusest tulenevalt, kasutatakse tema nimel, mis võib olla vastuolus lapse teiste huvidega, millele viidatakse kohtuotsuses Chavez-Vilchez jt välja töötatud kriteeriumides. Kohtuotsus Dereci tõstatab sellega seoses küsimuse, kas liikmesriikidel on üksnes keelatud luua

⁵ ABRvS 7. märtsi 2012. otsus (ECLI:NL:RVS:2012:BV8631).

alaealisele takistusi liidu kodakondsusega seotud õiguste kasutamiseks või on liikmesriikidel koguni positiivne kohustus võimaldada nende õiguste kasutamist.

- 12 Lõpuks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult teada, kas hinnates küsimust, kas olemas on sõltuvussuhe, mille tõttu on vaja anda kolmanda riigi kodanikust vanemale liidus elamise õigus, on määrav, kas kõnealune vanem on lapse eest iga päev hoolitsenud ja kas seni on lapse eest hoolt kandnud teised isikud, kes võivad lapse eest ka edaspidi hoolitseda. Või saab nõuda, et laps asuks elama vanema juurde, kes on liidu kodanik, olenemata sellest, kes see vanem soovib hakata lapse eest hoolt kandma õiguslikust ja rahalisest aspektist? Peale selle tekib küsimus, kas asja tuleks hinnata teisiti, kui vaid ühel vanemal on lapse suhtes isikuhooldusõigus.

TÖÖDOKUMEN